

ประเมินสถานการณ์หลังผลการตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการถาวรในกรณีทะเลจีนใต้

หลังคำตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการถาวรต่อกรณีทะเลจีนใต้ เมื่อวันที่ ๑๒ ก.ค.๕๙ ที่ชี้ว่าจีนละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศในการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทะเลจีนใต้ ถึงร้อยละ ๙๐ กรณีดังกล่าวนำมาซึ่งปฏิกิริยาจากนานาชาติต่อผลการตัดสินของศาล มีการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคที่เกิดขึ้นจากการตอบโต้ของจีนและฟิลิปปินส์ว่า มีแนวโน้มที่จะ “เกิดการเจรจาทวิภาคี” หรือ “เกิดการกระทบกระทั่งกัน” จนอาจเป็นสาเหตุที่ประเทศมหาอำนาจใช้เป็นเหตุผลในการเคลื่อนกำลังเข้ามาในภูมิภาคได้เช่นกัน ขณะที่ท่าทีของไทยยืนยันทันทีสนับสนุนเป้าหมายสูงสุดของทุกฝ่ายในการดำรงผลประโยชน์ให้กับประชาชนของตนเอง กล่าวคือ การทำให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ความเป็นมา

เมื่อวันที่ ๑๒ ก.ค.๕๙ ศาลอนุญาโตตุลาการถาวร (Permanent Court of Arbitration: PCA) ได้มีคำตัดสินในกรณีทะเลจีนใต้ โดยเห็นว่า จีนละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศจริงในการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ถึงร้อยละ ๙๐ ของทะเลจีนใต้ โดยจีนไม่สามารถครอบครองเขตเศรษฐกิจจำเพาะในหมู่เกาะสแปรตลีย์ได้ และพื้นที่ที่มีความชัดเจนในหมู่เกาะสแปรตลีย์ว่าอยู่ภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของฟิลิปปินส์ โดยจีนไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ว่าจีนเคยอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ (There was no evidence that China has historically exercised exclusive control over the waters or their resources.^๑) นอกจากนี้ ยังกล่าวด้วยว่า การถมเกาะเทียมของจีนนั้นทำลายระบบนิเวศของพืดหิน

ปะการังอย่างรุนแรง^๒ ซึ่งคำตัดสินชี้ให้เห็นว่าฟิลิปปินส์มีสิทธิในการทำประมงบริเวณหมู่เกาะปะการังสการ์โบโรห์ได้เนื่องจากเป็นน่านน้ำของฟิลิปปินส์ตาม UNCLOS 1982

สถานการณ์หลังผลการตัดสิน: ปฏิกิริยาจากนานาชาติ

คำตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการถาวรมีออกมาในขณะที่จีนกำลังเจรจาทวิภาคีกับสหภาพยุโรป (EU) ที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อวันอังคาร (วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙) ในกรุงปักกิ่ง ในขณะที่ EU แนะนำให้จีนยึดกฎหมายเป็นหลักและปฏิบัติตามคำตัดสิน^๓ หลังการตัดสินครั้งนี้ได้มีปฏิกิริยาจากนานาชาติต่อผลการตัดสินของศาล ดังนี้

จีน ได้แสดงเจตจำนงชัดเจนว่าการยื่นฟ้องต่อศาลนั้นฟิลิปปินส์เป็นผู้ยื่นฟ้องฝ่ายเดียว โดยจีนเห็นว่าศาลไม่มีอำนาจในการตัดสินและปฏิเสธให้ความร่วมมือตั้งแต่ต้น ดังนั้น ภายหลังจากคำตัดสินฯ จึงมีการ

- จีนละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศในการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ถึงร้อยละ ๙๐ ของทะเลจีนใต้
- จีนไม่สามารถครอบครองเขตเศรษฐกิจจำเพาะในหมู่เกาะสแปรตลีย์ได้
- พื้นที่ที่มีความชัดเจนในหมู่เกาะสแปรตลีย์ว่าอยู่ภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของฟิลิปปินส์
- จีนไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ว่าจีนเคยอ้างสิทธิเหนือพื้นที่
- การถมเกาะเทียมของจีนนั้นทำลายระบบนิเวศของพืดหินปะการังอย่างรุนแรง

แถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศของจีนออกมาตอบโต้ อย่างรุนแรงว่าคำตัดสินนี้เป็นเพียงเศษกระดาษ (a piece of paper that is destined to come to naught).^๑ ซึ่งจีนจะไม่ยอมรับและจะไม่ปฏิบัติตาม แต่ทั้งนี้ก็มีความเป็นไปได้เช่นกันที่จีนและฟิลิปปินส์ จะหันกลับมาใช้วิธีการทูตในการเจรจาวิภาควิธีร่วมกันอีกครั้ง เนื่องจากที่ผ่านมาทั้งสองประเทศมีท่าทีที่อ่อนลง หรือในกรณีที่จะมีการตอบโต้ในเชิงสัญลักษณ์โดยการประกาศเขตแสดงตนเพื่อการป้องกันภัยทางอากาศ (Air Defense Identification Zone: ADIZ) เช่นเดียวกับที่ทำในทะเลจีนตะวันออก รวมถึงการเพิ่มการลาดตระเวนทางเรือ และการเพิ่มมาตรการจับเรือประมงฟิลิปปินส์ที่เข้ามาในน่านน้ำมากขึ้น นอกจากนี้ ในกรณีร้ายแรงที่หลายฝ่ายเป็นกังวล คือ จีนจะใช้ความรุนแรงในการตอบโต้ ซึ่งหากจีนเลือกใช้วิธีนี้จะเป็นการสร้างความชอบธรรมให้ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ และนานาชาติสามารถเข้ามาแทรกแซงในภูมิภาคมากขึ้นได้^๒

ฟิลิปปินส์ นาย Perfecto Yasay รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของฟิลิปปินส์ ได้ออกมาแถลงแสดงความยินดีต่อคำตัดสินและต้องวิเคราะห์ต่ออย่างระมัดระวัง โดยคำตัดสินจะมีส่วนอย่างมากในการแก้ปัญหาทะเลจีนใต้ต่อไป อย่างไรก็ตาม ฟิลิปปินส์ได้แสดงเจตจำนงในการจะแบ่งปันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลจีนใต้ร่วมกันกับจีน^๓ รวมทั้งประธานาธิบดีคนใหม่ของฟิลิปปินส์ นาย Rodrigo Duterte ก็มีท่าทีต้องการระงับความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้นเช่นกันซึ่งท่าทีดังกล่าวสามารถนำทั้งสองประเทศไปสู่การเจรจาแบบวิภาควิธีได้

สหรัฐฯ ถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้อ้างกรรมสิทธิ์ครอบครองในทะเลจีนใต้ แต่สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในประเด็นด้านสิทธิการเดินเรือผ่านพื้นที่ที่ระบุว่าเป็นน่านน้ำสากล ที่ผ่านมาสหรัฐฯ ได้มีปฏิบัติการ FONOP บริเวณทะเลจีนใต้ถึง ๓ ครั้ง รวมถึงสหรัฐฯ เป็นพันธมิตรกับประเทศที่มีปัญหาพิพาทเรื่องดินแดนทางทะเลกับจีน ทั้งฟิลิปปินส์และเวียดนาม ซึ่งสหรัฐฯ ชี้ว่าอนุญาโตตุลาการมีสิทธิในการตัดสิน และคำตัดสินควรได้รับความเคารพ โดยการตัดสินของอนุญาโตตุลาการถือว่าสิ้นสุด และมีผลผูกมัดทางกฎหมายทั้งจีนและฟิลิปปินส์^๔ ทั้งนี้ คาดว่าสหรัฐฯ จะให้ความสนับสนุนในรูปแบบความช่วยเหลือทางการทหารแก่ฟิลิปปินส์และเวียดนามเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มกำลังทหารของฐานทัพเรือสหรัฐฯ ในฟิลิปปินส์มากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม หากจีนเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ก็จะเป็นการสร้างความชอบธรรมให้สหรัฐฯ ในการลาดตระเวน FONOP หรือเคลื่อนกำลังเข้ามาในภูมิภาคได้มากขึ้นด้วยเช่นกัน

อาเซียนและไทย ท่าทีของอาเซียนต่อกรณีดังกล่าวยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันมากนัก ซึ่งแต่ละประเทศมีแนวโน้มจะออกแถลงการณ์เป็นของตนเอง ในขณะที่ประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ยืนยันในการฟื้นฟูความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อความเจริญรุ่งเรืองและการเติบโตอย่างยั่งยืนผ่าน

กิจกรรมความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ สถานการณ์ในทะเลจีนใต้ควรได้รับการแก้ไขด้วยความพยายามร่วมกันและโดยทุกวิถีทาง และมุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) และเร่งให้มีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุการเจรจาจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) ให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว อีกทั้งไทยยืนยันการสนับสนุนต่อแถลงการณ์ที่ผ่านมาของอาเซียนเกี่ยวกับสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ ประเทศไทยเชื่อว่าเป้าหมายสูงสุดของทุกฝ่ายที่จะยังประโยชน์ให้กับประชาชนของตนเอง คือ การทำให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน^๕

บททิ้งท้าย

การตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการต่อกรณีทะเลจีนใต้ อาจทำให้ภูมิภาคมีความตึงเครียดขึ้นได้ และยังส่งผลต่อท่าทีของหลายประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้คำตัดสินของศาลฯ นั้นถึงแม้จะมีผลทางกฎหมาย แต่ก็ไม่ใช่อำนาจในการบังคับต่อกรณีให้ปฏิบัติตาม โดยจีนยืนยันไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามคำตัดสิน ซึ่งไม่มีกลไกใดๆ ที่จะสามารถจัดการได้ ดังนั้น การตัดสินดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองโลกในแง่ของการสร้างบรรทัดฐานสำคัญต่อกรณีพื้นที่พิพาทอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีพิพาทในทะเลจีนใต้ไม่ควรถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นอุปสรรคขัดขวางความร่วมมือด้านอื่นๆ ในภูมิภาค และไทยยังคงยืนยันในจุดยืน (position) ของการแก้ไขปัญหาความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของหลักสันติวิธี ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์จะได้ติดตามสถานการณ์ความคืบหน้าจากกรณีคำตัดสินดังกล่าว และนำเสนอบทวิเคราะห์เชิงลึกในโอกาสต่อไป...

อ้างอิง

๑. China's South China Sea Claims Dashed by Hague Court Ruling. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-12/china-no-historic-right-to-south-china-sea-resources-court-says>
๒. จีนแพ้! ทะเลจีนใต้ระอุ. <http://www.thaipost.net>
๓. เปิดคำตัดสินศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศระบุจีนไม่มีสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ตามคำกล่าวอ้าง!. <http://www.voathai.com/a/hague-china-philippines-nm/3416144.html>
๔. Inherently biased and unjust 'piece of paper'. http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2016-07/13/content_26065667.htm
๕. จับตาศาลระหว่างประเทศชี้คดีทะเลจีนใต้. <http://www.posttoday.com/analysis/world/442469>
๖. Philippines willing to share South China Sea resources with Beijing. <http://indianexpress.com/article/world/world-news/philippines-willing-to-share-south-china-sea-government2901757/>
๗. ปฎิกริยาสหรัฐ หลังอนุญาโตตุลาการ ตัดสินจีนแพ้ทะเลจีนใต้. <http://www.nationtv.tv/main/content/foreign/378509031/>
๘. แถลงการณ์ของประเทศไทย ว่าด้วยสันติภาพ เสถียรภาพ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทะเลจีนใต้ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙. <http://www.mfa.go.th/>